

# **ДИЗАЙН ІНТЕР'ЄРІВ, МЕБЛІВ, ОБЛАДНАННЯ, МАЛИХ АРХІТЕКТУРНИХ ФОРМ**

**УДК: 727.82**

**І.С.Воронкова**

Національний університет “Львівська політехніка”,  
кафедра дизайну архітектурного середовища

## **ЕВОЛЮЦІЯ ПРОСТОРІВ БІБЛІОТЕК ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ (на прикладі найстаріших університетів)**

© Воронкова І.С., 2014

**На прикладі шести найстаріших університетів України розглянуто основні етапи становлення і розвитку приміщень, будівель і просторів бібліотек вищих навчальних закладів, починаючи з II пол. XVI ст.**

**Ключові слова:** архітектура, бібліотечний простір, вищий навчальний заклад, історичний розвиток.

**On the example of the six oldest universities of Ukraine the main stages of formation and development facilities, buildings and spaces of libraries of higher education institutions are considered beginning from 2<sup>nd</sup> half of XVI century.**

**Key words:** architecture, library space, higher educational institution, historical development.

### **Постановка проблеми**

Кінець XX століття приніс важливі зміни у розуміння і трактування такого типу освітнього закладу, як бібліотека. Це проявилось у тому, що бібліотека почала набирати рис соціокультурного простору, який став відкритим і доступним для відвідувача. Відбулись зміни і в бібліотечній архітектурі: форми будівлі набувають нових індивідуальних рис, бібліотечні простори формуються з врахуванням потреб користувачів і вимог часу. Найзначнішими ці зміни є в США, а на початок XXI ст. поширилися і на теренах Західної Європи. В Україні ситуація виглядає дещо іншою: українські бібліотеки сьогодні перебувають в стані стагнації. Зміни, які відбуваються у вітчизняних бібліотеках, здебільшого стосуються їх технічного оснащення і зовсім мало уваги приділяється бібліотечній архітектурі.

### **Аналіз останніх досліджень та публікацій**

Дослідженням особливостей проектування і організації бібліотечного простору присвячено чимало публікацій у наукових збірниках і виданнях в Україні, Європі і в світі загалом. Історичні особливості еволюції бібліотечної справи висвітлено в працях російських дослідників і бібліотекознавців Б.Ф. Володіна, Ф.М. Пашенка, Л.І. Альошина, Т.Є. Пантелєєвої та ін. Вагоме значення в дослідженні історичних етапів розвитку бібліотек мають також праці Н. Певснера, М. Гаріса, У. Ваєгенда, Д. Девіса тощо. Серед українських дослідників, які вивчали питання історичного розвитку бібліотек в Україні, варто назвати праці Н.Е. Кунанець, І.В. Мілясевич, Н.Г. Солонської, Н.М. Березюк та ін.

### **Формування мети публікації**

Сьогодні в Україні існує понад 270 вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації. Кожен вищий навчальний заклад має у своїй структурі бібліотеку. Бібліотека відіграє важливу роль

в житті університету, будучи його основним навчально-допоміжним закладом. Від росту її фондів, надання послуг і організації простору значною мірою залежить його навчальна і наукова діяльність.

### Виклад основного матеріалу

Формування бібліотечної справи в Україні тісно пов'язано з історією українського народу. Багатовікова роздробленість українських земель, державна політика, спрямована на утиск українського народу негативно вплинули на розвиток освіти і зокрема на стан вищих навчальних закладів України разом з їхніми бібліотеками. Історія зародження вищих навчальних закладів на українських землях в різні епохи невід'ємно пов'язана з появою власних бібліотечних просторів: як правило, бібліотеки беруть свій початок від заснування вузу, проте є випадки, коли бібліотека формувалась задовго до появи власного університету.

Першим і найстарішим вищим навчальним закладом східнослов'янських народів вважають Острозьку слов'яно-греко-латинську академію (сьогодні **Національний університет “Острозька академія”**), засновану у 1576 році князем Василем-Костянтином Острозьким. Звідси бере свій початок і бібліотека академії, яка вже в кінці XVI століття дивувала своїми книгозбірнями. У своїй поемі “De bello Ostrogiano” (“Про Острозьку війну”) поет Симон Пекалід дає дуже високу оцінку Острозькій академії, друкарні та бібліотеці, розглядаючи їх як джерело освіти і науки [1]. У 1636 році Острозька академія припинила своє існування, разом з нею занепала і бібліотека. Частину книгозбірні забрали спадкоємці князя, інша потрапила до Дубенського та Дерманського монастирів, до приватних бібліотек викладачів академії, літургічні книги були віддані храмам Острожчини. В 1994 р., коли Острозька академія відновила свою діяльність, розпочалось відродження бібліотеки. У 2002 р. для неї було збудовано нове приміщення – круглу купольну споруду з головним входом у вигляді порталу з колонами (ідея – Ігор Пасічник, архітектор – Мирослав Чабак) [2] (рис. 1). У новій будівлі функціонують два читальні зали і зал абонементу.



Рис. 1. Наукова бібліотека Національного університету “Острозька академія”.  
Фото з ресурсу <http://www.ou.edu.ua/ua/etc/gallery/ou>

Одним з найстаріших університетів Західної України є **Львівський національний університет імені Івана Франка**, який веде свою історію від 1661 р., коли король Ян II Казимир підписав диплом, який надавав єзуїтській колегії у Львові “гідність академії і титул університету” з правом викладання всіх тодішніх університетських дисциплін [3]. І саме від дати створення Львівської єзуїтської колегії – з 1608 р. – веде своє літочислення одна з найстаріших бібліотек вищих навчальних закладів України.

Історія розвитку цієї бібліотеки є непроста: пожежа у 1734 р. знищила увесь бібліотечний фонд; в період з 1773 по 1784 рік (у зв'язку з ліквідацією ордену єзуїтів) бібліотеку було закрито; від 1784 року фонди бібліотеки було перенесено до Тринітарського монастиря (тепер Преображенська церква на вулиці Краківській); після пожежі в 1848 р. залишки бібліотеки було перенесено до будинку Ратуші, а в 1852 році – у приміщення колишнього єзуїтського монастиря на вулиці Святого Миколая (нині – вул. Грушевського, 4). Бібліотека не мала власного приміщення близько 300 років, поки в 1892 році директор бібліотеки Войцех Урбанський не звернувся до уряду

з вимогою побудувати для бібліотеки спеціальний будинок. Новий проект готували за рекомендаціями та розробками Вільгельма Гааса – директора бібліотеки університету в Граці, а в 1899 р. над проектом працював інженер Гжегож Пежанський, який на вимогу бібліотекарів збільшив площу книгосховища і додав фасадам будівлі багатшої оздобы.

Введений в експлуатацію у 1905 р. новий будинок (сучасний головний корпус на вул. Драгоманова, 5) тоді відповідав усім архітектурним вимогам бібліотечного будівництва: скляний дах над великим читальним залом, спеціальні металеві конструкції у книгосховищі, розрахованому на 500 тис. томів, належні підсобні приміщення. Інтер'єри будівлі прикрашено розписами видатних митців – за проектом Юліана Макаревича (1854–1936) їх виконали проф. Т. Рибковський та молодий український художник Юліан Буцманюк (1885–1967) – стилізованими орнаментами, символічними зображеннями та латинськими і грецькими сентенціями, що нагадували про античні витоки класичного університету [4] (рис. 2).



*Рис. 2. Наукова бібліотека ЛНУ ім. І.Франка. Корпус на вул. Драгоманова, 5*

У 1990 році було збудовано другий бібліотечний корпус, який проектувався як книгосховище на 1 млн. одиниць зберігання (вул. Драгоманова, 17). Архітектура нової будівлі доволі проста: наближена до квадрата форма плану, приміщення групуються навколо темного коридору, жодного декору на фасадах. Сьогодні корпус книгосховища використовується і як бібліотека, маючи пристосовані приміщення для читального залу і абонементу (рис. 3).



*Рис. 3. Наукова бібліотека ЛНУ ім. І.Франка. Корпус на вул. Драгоманова, 17*

Ще одним з найвеличніших і найвизначніших вищих навчальних закладів України є, безперечно, **Києво-Могилянська Академія**. Беручи свій початок з далекого 1632 р., коли

утворилась Могиллянська Колегія (на базі Лаврської і Братської шкіл), цей навчальний заклад став осередком ідейної боротьби за незалежність України. Дата створення Могиллянської книгозбірні достовірно невідома (вірогідно, вона почала функціонувати ще за часів Київської братської школи, приблизно з 1615 року). Не дослідженими залишаються приміщення, в яких зберігались фонди бібліотеки Академії. Відомо, що 1768 року було засновано окрему бурсацьку бібліотеку для незаможних студентів, яку було об'єднано із навчальною академічною, де разом нараховувалось близько 12 000 книжок [5]. Після закриття Академії в 1817 р. Могиллянська книгозбірня продовжила свою історію. Починаючи з 70-х рр. XIX ст. бібліотека розміщувалась на другому поверсі старого корпусу колишньої академії (сьогодні Староакадемічний корпус КМА). В 1877 р. по периметру стін верхнього поверху було встановлено фундаментальні, до самої стелі, книжкові шафи; для сполучення першого і другого поверхів зроблено гвинтові чавунні сходи [6].

Станом на 2013 рік бібліотека КМА являє собою розгалужену бібліотечну мережу, основу якої складають Філологічна, Дослідницька, Бакалаврська і Американська бібліотеки. *Філологічна бібліотека* займає частину першого поверху навчального корпусу №1 сучасної Академії та має читальний зал на 30 осіб; зал каталогів, оснащений комп'ютерами з доступом до електронних баз даних; книгосховище з фондом понад 90 тисяч примірників.

*Дослідницька бібліотека*, яка розміщується в Староакадемічному (Мазепиному) корпусі, є однією з найчисельніших в складі бібліотечної мережі Києво-Могиллянської Академії (її друкована колекція нараховує понад 262 тис. примірників). Будівля Староакадемічного корпусу побудована у 1704 р., проте за час свого існування зазнала ряд перебудов і реконструкцій. Сьогодні вона є пам'яткою архітектури XVIII ст. і гостро потребує реставрації. Перший поверх будівлі займає Бібліотека-Архів Джеймса Мейса (історик, політолог, дослідник голодомору в Україні), книгосховище і невеликий читальний зал, організований у закритій галереї. Окрасою другого поверху безперечно є читальний (Конгрегаційний) зал і закриті галереї книгосховища з дерев'яними книжковими шафами, які простягнулися по усіх площинах стін (рис. 4).



Рис. 4. Дослідницька бібліотека Києво-Могиллянської Академії

В 2007 р. поруч зі Староакадемічним корпусом на кошти меценатів Омеляна і Тетяни Антоновичів було зведено нову двоповерхову будівлю, в якій розмістилась *Бакалаврська бібліотека* з двома читальними залами, абонементом і комп'ютерним залом. Підвальні приміщення нового корпусу відведені під книгосховище, оснащене стелажми типу “бокс”. Закриті сховища при читальних залах обладнані металевими стелажми і вертикальними підйомниками, за допомогою яких книги транспортуються з основного книгосховища. Читальні зали додатково оснащені

стелажами, які забезпечують вільний доступ користувачів до літератури. Для того, щоб повернути взятую на абонементі книгу, користувачу не обов'язково заходити в бібліотеку: при вході в корпус стоїть велика скриня для книг (рис. 5). Такий метод повернення книг сьогодні є надзвичайно популярний у більшості сучасних бібліотек Європи і Америки.



Рис. 5. Бакалаврська бібліотека Києво-Могилянської Академії

*Американська бібліотека* почала функціонувати від 1998 р., коли Посольством США в Україні було передано до НаУКМА книжкову колекцію Дому Америки в Україні, що діяла в Києві в 1993–1998 рр. Приміщення бібліотеки являє собою суцільний відкритий простір, умовно поділений меблями на дві частини: одна частина – це книжкові стелажі з відкритим доступом; друга – робочі місця з можливістю підключення власного портативного комп'ютера. В залі є комп'ютеризовані робочі місця з електронним каталогом і виходом у всесвітню мережу Інтернет. Поруч з бібліотекою діє музей Омеляна Пріцака – славетного українського ученого світового рівня.

Одним з найстаріших університетів Східної України є **Харківський національний університет**, заснований у листопаді 1804 року як Харківський імператорський університет з ініціативи видатного просвітителя В.Н. Каразіна. Відкривши свої двері у 1805 р., університет заклав початок історії власної бібліотеки (тепер Центральна наукова бібліотека ХНУ ім. В.Н. Каразіна). До 1835 р. бібліотека розміщувалась в адміністративному корпусі (сьогодні – будівля Інженерно-педагогічної академії) і займала його п'ять кімнат. Основою фонду бібліотеки стали 3 219 книг, які купив Каразін у Санкт-Петербурзі. В 1828 р. разом з фундаментальною бібліотекою було створено спеціальну “студентську” бібліотеку. Вона розміщувалась в одній з аудиторій навчального корпусу і працювала тільки після закінчення лекцій.

Станом на 1832 р. приміщення головної бібліотеки стало не придатним для фонду, працівників і користувачів – бібліотека потребувала відповідного приміщення, засобів комплектування, збільшення персоналу. В 1835 р. за проектом архітектора Е.А. Васильєва на Університетській гірці, навпроти колишнього генерал-губернаторського дому, в якому спочатку розміщувалась бібліотека, спорудили три нові корпуси, в одному з яких розмістилась бібліотека. Приміщення її складалось з великого залу і трьох невеликих кімнат, одна з яких повинна була стати читальнею. Особливістю нової бібліотеки стало книгосховище, величезний триярусний простір якого перетинали двадцять масивних колон. Бібліотека з понад 25 тис. томів розміщувалась в 45-ти шафах. В одному з ярусів книгосховища знайшлося місце і для фонду студентського відділу бібліотеки.

На кінець XIX ст. фонд університетської бібліотеки становив вже 130 тис. одиниць зберігання і тоді гостро постала проблема розширення бібліотечних приміщень. За клопотанням ректора

М.М. Олексієнка Міністерство освіти виділило кошти на будівництво нової будівлі бібліотеки. За проектом університетського архітектора В.В. Величка на східному боці Університетської вулиці в 1902 р. було завершено будівництво нового приміщення університетської бібліотеки. Капітальна двоповерхова будівля одним своїм боком прилягла до старого книгосховища. Це була одна з перших в Україні спеціальних бібліотечних будівель з величним читальним залом на 250 місць, стіни якого прикрашали медальйони із зображенням заслужених діячів університету. Архівні документи бібліотеки дають підстави припустити, що при проектуванні нової будівлі університетської бібліотеки архітектор Величко вивчав проектну документацію бібліотеки Варшавського університету. Крім того, архітектор розробив для бібліотеки проект оригінальних різьблених дубових шаф і столів, частина з яких збереглась досі [7] (рис. 6). Нове п'ятирівневе книгосховище було обладнано залізними шафами магазинної системи, а також першим механічним книгопідйомником. Проте нову будівлю бібліотеки ще не було обладнано джерелом штучного освітлення (лише в 1934 р. у книгосховище було проведене парове опалення і електричне освітлення). З ростом книжкового фонду в 1972 р. книгосховище зазнало деякої перебудови: завдяки влаштуванню додаткового перекриття з'явився ще один ярус, було поставлено нові шафи на додаткові 15 тис. книг.



*Рис. 6. Читальний зал №10 Центральної наукової бібліотеки ХНУ ім. В.Н. Каразіна.  
Корпус на вул. Університетській, 23*

Після усіх поневірянь, які випали на долю університетської бібліотеки під час II Світової війни, новим етапом в історії її розвитку стала реконструкція в 60-ті рр. першої в Україні висотної будівлі Палацу знань (архітектори В.П. Костенко та В.І. Ліфшиць) – Харківського університету, в стінах якого було передбачено окреме місце і для бібліотеки. Ще при обговоренні нової будівлі в університеті відбувалась дискусія стосовно приміщення бібліотеки. Керівники бібліотеки – професори А.П. Мамалуй і І.К. Рибалка – вважали за доцільне розмістити бібліотеку на перших поверхах будівлі, щоб книги не перевантажували корпус. Проте бібліотеку розмістили в центрі будівлі на верхніх поверхах (з 7-го по 14-й). Таке розміщення згодом далось взнаки: будівництво, яке затяглось на довгих десять років, звело до мінімуму можливості збільшення книгосховища. Ще до переїзду фонду постало питання про невідкладне розширення площ для книгосховища. Актуальним це питання залишається і сьогодні.

Та незважаючи на певні труднощі, бібліотека живе своїм життям, обслуговує користувачів, проводить різноманітні заходи. На початку XXI ст. приміщення бібліотеки зазнали деякого перепланування: для збільшення площ читальних залів було демонтовано частину перегородок,

оновлено меблі, автоматизовано робочі місця, частину бібліотечного фонду відкрито для вільного користування (рис. 7).



*Рис. 7. Читальні зали Центральної наукової бібліотеки ХНУ ім. В.Н. Каразіна.  
Головний корпус на майдані Свободи, 4*

Одним з найвизначніших і найстаріших українських університетів, без сумніву, є **Одеський національний університет ім. І. Мечнікова**, який бере свій початок ще з 1865 р., коли на базі Рішельєвського ліцею в Одесі було створено Імператорський новоросійський університет. Це був перший вищий навчальний заклад на півдні України. Проте бібліотека університету веде свій відлік історії з дати заснування ліцею – з 1817 р. Одні з перших книг для бібліотеки було придбано на пожертви генерал-губернатора Новоросійського краю герцога Рішельє.

Спершу бібліотека розміщувалась у будинку, побудованому для ліцею у 1857 р. за проектом архітектора О.С. Шашина на вулиці Дворянській, 2 (сьогодні тут знаходиться головний корпус університету). В 1901 р. бібліотечний фонд переїхав у новий будинок на вулиці Преображенській, 24. Спочатку це був житловий будинок купця В. Вагнера (проект будинку датований 1849 роком, автором креслень був відомий міський архітектор Ф. Боффо). У середині XIX ст. Вагнер перебудовує свій будинок під готель: в 1852 р. тут виросла 3-поверхова будівля з підвалом на склепіннях, двома флігелями, льохом, кахельними печами тощо. В плані будинок був симетричним: широкі коридори поєднували однакові з усіх боків кімнати, кожна є яких мала окремий вхід [8]. Проте згодом В. Вагнер обмінює свій “Європейський готель” на старий корпус Рішельєвського ліцею, який охоплював три вулиці – Єкатериненську, Дерибасівську, Ланжеронівську. Реконструювати готель під потреби бібліотеки розпочали на початку 1900 р., добудувавши до будинку чотириповерховий корпус книгосховища, розрахованого на 400 тис. томів (за проектом архітектора М. Толвінського). В 1901 р. розпочалась робота над реконструкцією решти будівлі – архітектор О. Бернардацці розробив “видозмінений ескіз будівлі бібліотеки з аудиторіями” [9]. У новому будинку на Преображенській серед бібліотечних приміщень 2-го поверху було виділено окрему кімнату, відділену від книгосховища перегородкою, спеціально призначену для зберігання зібрань рукописів і особливо цінних книг – “Кімнату рідкісних книг” (сьогодні Музей книги) [10] (рис. 8).

У 1920 році, коли було ліквідовано Новоросійський університет, основна частина фондів, що залишилася в старому приміщенні бібліотеки на вулиці Преображенській, 24, отримала назву Центральної наукової бібліотеки міста Одеси. Вона обслуговувала вищі навчальні та наукові заклади міста [11]. У 1933 р. університет відновив свою діяльність. Фонд бібліотеки Одеського університету вже у 1946 р. нараховував понад 1,4 млн. одиниць зберігання. Площа книгосховища бібліотеки становила 1585 м<sup>2</sup>, вже тоді не була достатньою [12].

Сьогодні Наукова бібліотека Одеського університету є однією з найбільших бібліотек України: її фонд нараховує близько 4 млн. примірників, а структуру складають 12 спеціалізованих



читальних залів і 13 абонементів. На початок 2013 р. університет отримав новий 7 поверховий навчальний корпус на Французькому бульварі, оснащений комп'ютерними залами, конференц-залом і бібліотекою з читальним залом на 90 місць (рис. 9).



Рис. 8. Музей книги в бібліотеці ОНУ.

Фото з ресурсу

[http://www.vnz.univ.kiev.ua/img/museums/000104\\_1.jpg](http://www.vnz.univ.kiev.ua/img/museums/000104_1.jpg)

g



Рис. 9. Новий читальний зал бібліотеки ОНУ.

Фото з ресурсу

[http://dumskaya.net/pics/bpicturepicture\\_1996200256407\\_39693.jpg](http://dumskaya.net/pics/bpicturepicture_1996200256407_39693.jpg)

Найстарішим класичним університетом Буковини і одним з найвизначніших університетів України є **Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича**, заснований в 1875 р. за указом імператора Австро-Угорщини Франца Йосифа. Бібліотека Чернівецького університету також є однією з найстаріших і найцінніших бібліотек України. Вона відкрила свої двері ще в 1852 р. як Крайова публічна бібліотека Буковини. Якийсь час бібліотека розміщувалась у невеликому приміщенні на вул. Панській, 41 (тепер вул. О. Кобилянської), тоді її фонд складав 471 книгу. З відкриттям університету Крайова бібліотека стала університетською і з фондом, який нараховував понад 15 тис. примірників, переїхала в теперішнє приміщення першого навчального корпусу на вул. Університетській. У березні 1894 р. для полегшення роботи бібліотекарів було встановлено пасажирський ліфт, з'явилися службові кімнати, а також книгосховище з трьох приміщень і один читальний зал [13].

Наприкінці 1930-х років, коли внаслідок зростання фондів приміщення книгозбірні стало тісним та незручним для користування, виникла необхідність переміщення бібліотеки до нового приміщення. Було прийнято рішення спорудити нову будівлю бібліотеки та архіву університету. Проектування доручили архітектору Леону Сіліону. Під будівництво відводилася площа 3431 м<sup>2</sup>. В 1938 р. було закладено перший камінь у фундамент будівлі. За проектом це був триповерховий "Т"-подібний в плані будинок неокласичного стилю з семиповерховим книгосховищем, розрахованим на зберігання близько 1 млн. примірників книг. Загальна площа бібліотеки становила 1715 м<sup>2</sup>, і в ній мали розміститися читальний зал на 150 місць, великий конференц-зал, друкарні, палітурна майстерня та інші службові приміщення.

У 1956 році бібліотека отримала ще одне нове приміщення на вул. Лесі Українки, 23, куди перейшла частина книжкового фонду з першого корпусу університету. З 1 січня 1975 р. розпочав роботу читальний зал на 70 місць у студентському містечку, а у червні 1990 року в покращеному приміщенні на 250 місць відновив свою роботу читальний зал періодичних видань, який функціонував в бібліотеці від 1956 до 1958 рр.

Загалом в структурі бібліотеки налічується чотири абонементи і вісім читальних залів (рис. 10). Загальний фонд наукової бібліотеки ЧНУ становить понад 2,5млн. примірників.





*Рис. 10. Наукова бібліотека Чернівецького національного університету  
Фото з ресурсів <http://upload.wikimedia.org>, <http://uk.m.wikipedia.org>*

### **Висновки**

1. Вивчення багатовікової історії розвитку вузівських бібліотек України і формування їхнього власного архітектурного простору дає можливість оцінити важливість бібліотеки як інституції і знайти правильні варіанти реновації бібліотечних приміщень відповідно до потреб сучасного користувача без втрати їх історичної вартості;

2. Сучасний користувач вимагає сьогодні якісно-нової бібліотечної архітектури, для створення якої необхідні відповідні спеціалісти. Підготовка архітектурних кадрів для бібліотечної галузі потребує фахових наукових розвідок, праць, досліджень і, зокрема, навчально-пошукового проектування;

3. Широку діяльність в галузі дослідження, проектування та модернізації бібліотечних будівель і просторів засобами архітектури активно проводить представник Львівської архітектурної школи кафедра дизайну архітектурного середовища, включаючи бібліотечну тематику в курсове та дипломне проектування різних рівнів [14].

1. Веб-сайт “Історична Волинь”. – Регіональна електронна бібліотека. – 2012. [http://istvolyn.info/index.php?option=com\\_content&task=view&id=2589](http://istvolyn.info/index.php?option=com_content&task=view&id=2589). – Назва з екрану. 2. Наукова бібліотека національного університету “Острозька академія”. Заснування бібліотеки. : офіційний сайт НаУ“ОА”. – 2004-2012. <http://lib.oa.edu.ua/about/history>. – Назва з екрану. 3. Львівський національний університет імені Івана Франка. Про університет. Історія Університету. офіційний сайт Львівського національного університету імені Івана Франка. – Режим доступу: <http://www.franko.lviv.ua/index.php?q=university/history>. - Назва з екрану 4. Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка. Про бібліотеку. Історія. офіційний сайт Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка. – Режим доступу: [http://library.lnu.edu.ua/bibl/index.php?option=com\\_content&view=article&id=253&Itemid=109](http://library.lnu.edu.ua/bibl/index.php?option=com_content&view=article&id=253&Itemid=109). 5. Наукова бібліотека Національного університету “Києво-Могилянська академія”. Про бібліотеку. До історії Бібліотеки. офіційний сайт Наукової бібліотеки Національного університету “Києво-Могилянська академія” – 2011-2013. Режим доступу: <http://www.library.ukma.kiev.ua>. – Назва з екрану. 6. Євгенія Горбенко. Києво-Могилянська Академія. Архітектурний нарис / Є.В.Горбенко. – Київ: Видавничий дім “КМ Academia”, 1995. – ст. 38. 7. Н.М.Березюк. Библиотека Харьковского национального университета имени В.Н.Каразина за 200 лет (1805-2005) / Н.М.Березюк, И.Г.Левченко, Р.П.Чигринова. – Харьков, Тимченко А.Н., 2006. – ст. 448. М.А.Подрезова, В.В.Самодурова. Летопись научной библиотеки Одесского национального университета имени И.И.Мечникова в событиях и фактах Вісник ОНУ. – 2010. – Т. 15. – Вип. 21. – [23 с.]. Режим доступу: [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Vopu\\_bbk/2010\\_21/pdf/bibl\\_10\\_15\\_5-27.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vopu_bbk/2010_21/pdf/bibl_10_15_5-27.pdf). 9. Васильев К.К. Медицинский факультет Новороссийского университета: документальные очерки / К.К. Васильев. – Одесса: Optimum, 2008. – 405 с.: 4 л. ил. – (Большая лит.-худож.

серия “Вся Одесса”). – Библиогр. в примеч.: с.389-401 10. Е.В.Полевицкова, Е.В.Савельева. От “Комнаты редких книг” до университетского музея книги *Вісник ОНУ*. – 2009. – Т. 14. – Вип. 19. – [280 с.]. Режим доступу: [http://liber.onu.edu.ua/pdf/visn\\_bibl\\_14\\_19.pdf](http://liber.onu.edu.ua/pdf/visn_bibl_14_19.pdf). – Назва з екрану. 11. М. О. Подрезова. Науково-дослідна діяльність університетської бібліотеки: історія розвитку, традиційні напрямки та сучасні пріоритети М. О. Подрезова // *Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І.І.Мечникова: шляхами історії*. – [12 с.] – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Natural/Vonu/bbk/2007/pdf/podrezova.pdf>. Погребна О.О. Відновлення діяльності бібліотек університетів УРСР в повоєнний період Погребна О.О. – [11 с.] – Режим доступу: [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Gileya/2010\\_36/Gileya36/19\\_doc.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_36/Gileya36/19_doc.pdf). 13. Наукова бібліотека. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Історія бібліотеки офіційний сайт Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. – 1999-2010. Режим доступу: <http://www.library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/01about/01history>. 14. Черпінська І.С. “Навчальне архітектурне проектування бібліотек для вищих освітніх закладів на прикладі діяльності Львівської архітектурної школи” // *Вісник “Архітектура” Нац. ун-ту “Львівська політехніка”*. – 2006. – № 568 – С. 168-173.

УДК 726.537.3

М.Б. Яців

Національний університет “Львівська політехніка”,  
кафедра дизайну архітектурного середовища

## ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ШТУЧНОГО ОСВІТЛЕННЯ САКРАЛЬНИХ ПРОСТОРІВ ТРАДИЦІЙНОЇ Й СУЧАСНОЇ ЦЕРКВИ

© Яців М.Б., 2014

Зіставляються богословські, просторові та світлотехнічні аспекти електричного освітлення християнських храмів східного обряду. Пропонуються основні системи електричного освітлення, здатні істотно поліпшити організацію світлового середовища сакрального простору традиційних та сучасних церковних будівель.

Ключові слова: світло, сакральний простір, електричне освітлення, традиція, методи освітлення, системи освітлення.

Religious, spatial and lighting aspects of electric illumination of orthodox temples are compared. Systems of electric illumination of the temple, capable to improve the organization of the light environment of sacral space of traditional and modern churches are offered.

Key words: light, sacrum space, electrical lighting, tradition, lighting methods, lighting.

### Постановка проблеми

Штучне освітлення традиційного християнського храму східного обряду здавна ґрунтується на джерелах світла й світильниках, які сотнями років слугували не тільки для освітлення, але й були атрибутами богослужінь, важливими ознаками сакрального простору храму, знаками-символами церковного обряду. Електричні джерела світла, які використовуються для різних режимів освітлення храму, усе частіше слугують не тільки для утилітарного освітлення простору церковної будівлі, але й використовуються як ємнісні й мобільні носії інформації, активно впливають на творення нового світлового образу інтер'єру в традиційних храмах, впливають на архітектуру й середовище модерних церковних будівель. З розвитком та удосконаленням електричних джерел світла цей вплив тільки посилюватиметься.